

અક્કલનાં કમાડ

— જયતિબ્ધુ

એક મોટું શહેર.

શહેરમાં એક મોટું મંદિર.

રૂપાનું મંદિર, સોનાનાં કમાડ, ચંદનના રવેશ, હીરા-મોતીનાં તોરણ.

મંદિરના મોટા પૂજારી. એ ધર્મગુરુ કહેવાય.

એમની નીચે પાંચસો પૂજારીઓ સેવા-પૂજા કરે.

એક-એક પૂજારીની નીચે સો-સો નોકરચાકર.

નોકરો આખો દિવસ કામ કરે. તન તોડીને કામ કરે.

લેશ પણ આરામ ન મળે. માગે તો પણ ન મળે.

શહેરની હજાર જૂંપડીઓમાં અંધારું હોય, પણ મંદિરમાં તેલ-અત્તરના દીવા બળે.

કેટલાય નોકરો સવારથી સાંજ સુધી રાંધે. જાતજાતનું રાંધે, ભાતભાતનું રાંધે. ધર્મગુરુ અને પૂજારીઓ જમે, પેટ ભરી ભરીને જમે. ન જમાય તો દવા લઈને પણ જમે. એમના જમવામાં જાણે જગતનું કલ્યાણ રહેલું ન હોય !

જમે એનાથી વધુ એંઠ પડે ! શહેરમાં અડધા લોક ભૂખ્યા સૂવે પણ અહીં એટલું એંઠવાડમાં જાય ! કોઈથી કંઈ બોલાય ના !

કારણ કે કોઈ કંઈ બોલે તો દેવ કોપે.

દેવ કોપે તો દુનિયાનું નખ્ખોદ કાઢે.

દેવને સારાં સારાં કપડાં ખપે, હીર-ચીર ખપે ! કીમતીમાં કીમતી ગાલીયા અહીં પથરાય.

દેશમાં લોક નાગા-ભૂખ્યા હોય, પણ દેવની વસ્તુઓ માણસને આપી ન શકાય. આપો તો કહે છે કે દેવ કોપે. હાય બાપ ! દેવ કોપે તો દુનિયાનો દાટ વાળે !

અતિ હંમેશાં ખરાબ છે. કેટલાક લોકોને આ વાત ન ગમતી. તેઓ મંદિરની, ગુરુની અને પૂજારીઓની ટીકા કરતા. તેઓ કહેતા, ‘દેવ તો દુનિયાનો પિતા કહેવાય. પુત્ર ભૂખ્યા રહે ને પિતા જમે એ ન બને. પિતા હીર-ચીર પહેરે ને દીકરા નાગા ફરે, એ કદી સારું ન લાગે.’

ધર્મગુરુ કહે, ‘આવી વાતો ન કરો. દેવ કોપ કરશે. ધર્મમાં શંકા કરે એ નાસ્તિક. એવા લોકોના પગની રજથી મંદિર અપવિત્ર થાય. આવા નાસ્તિક લોકોના કારણે ન જાણે દુનિયા પર કેવાં કેવાં દુઃખ આવી પડશે ! કદાચ પ્રલય પણ આવે !

અને ખરેખર ધર્મગુરુની વાત સોળ આના સાચી પડી.

એક દિવસ સવારમાં સૂરજ ઊગ્યો. સહુએ સૂરજદેવને રોજની જેમ વધાવ્યા ને કહ્યું : ‘ભલે ઊગ્યા ભાણ ! તમે તો અમ જીવનના પ્રાણ !’

સોનાની થાળી જેવો સૂરજ આભમાં શોભે, પણ થોડી વારમાં એની કોર કાળી થવા લાગી.

લોકો ડર્યા. હાહાકાર કરી રહ્યા ! અરે, શું આકાશી દીવો ઓલવાઈ જશે ? શું આજ દેવ કોપાયમાન થયા ? શું પૃથ્વી પર પ્રલય ઊતરશે ? આપણો નાશ થશે ?

આસ્થાવાળા લોકો ધર્મગુરુ પાસે પહોંચ્યા. જઈને પૂછ્યું : ‘રે ગુરુદેવ ! સૂરજ શ્યામળો કેમ થાય ? શું ધરતી પર અંધારું ફેલાઈ જશે ?’

ધર્મગુરુ કહે, ‘દુનિયામાં અધર્મનો ભાર વધ્યો છે. આપણાં પાપ ઠેઠ આકાશે પહોંચ્યાં છે. જે થાય તે ખરું!’

લોકો કહે, ‘સૂરજ જશે ને અંધારુંઘોર થશે?’

ગુરુ કહે: ‘થાય પણ ખરું! પૃથ્વી પર પાપ અમાપ વધ્યાં છે.’

લોકો કહે: ‘શું પૃથ્વી ઠંડીગાર બની જશે?’

ગુરુ કહે: ‘બની પણ જાય. દેવ કોપે ત્યાં શું ન થાય? આકાશ-પાતાળ એક થાય, પૃથ્વી વચ્ચે આવીને ભીંસાઈ જાય.’

લોકો ધ્રૂજતાં કહે, ‘શું અમે મરી જઈશું? અમારાં બાળબચ્ચાં મરી જશે?’

ગુરુ મલકાઈને કહે, ‘દેવના દ્રોહીઓ પર દેવ જરૂર કોપ કરે, એમનું ધનોતપનોત કાઢી નાખે.’

લોકો ગુરુના પગે પડ્યા. ગુરુના પગ ચૂમ્યા. પગની રજ માથે ચઢાવીને કરગરી રહ્યા :

‘હે ગુરુદેવ! અમને બચાવો. અમારું રક્ષણ કરો. અમારા ગુના માફ કરો.’

ધર્મગુરુ કહે, ‘દેવને આજીજી કરો. પ્રિય વસ્તુનું દાન કરો. ગુનાની માફી માગો. આગળ આવું પાપ નહિ કરીએ એની ખાતરી આપો!’

સૂરજ તો વધુ ને વધુ ઘેરાતો જતો હતો. લોકો આકાશ સામે જોઈને ડરતા હતા: ‘રે, પૃથ્વીનો પ્રલય આવ્યો!’

લોકો ઘેટાં-બકરાં લાવ્યાં. દેવ આગળ હલાલ કર્યાં. ડરપોક લોકો દીકરા-દીકરી લાવ્યાં. દેવને ચઢાવ્યાં! બીકણ પૈસાદાર લોકો મોંમાં ખાસડું લઈને આવ્યા. તેઓએ દેવ આગળ ધનના ઢગલા કર્યાં.

ધર્મગુરુએ લોકોને જિવાડવા મંત્રો ભણવા માંડ્યા. પૃથ્વીનો પ્રલય ન થાય એ માટે દેવને રીઝવવા લાગ્યા. ચારે દિશામાં મંત્ર ભણીને ચાર બાણ ફેંક્યાં!

ચાર દિશામાં દાણા નાખ્યા. મોટેથી મંત્ર બોલ્યા, ‘કુટ કુટ સ્વાહા!’

થોડી વારે ધર્મગુરુએ કહ્યું, ‘દેવ તમારી ભક્તિથી પ્રસન્ન થયા છે. પૃથ્વીને ભરખવા આવેલા રાક્ષસોને, ભૈરવોને અને પિશાચોને એમણે હણી નાખ્યા છે. ભવિષ્યમાં દેવનું અપમાન કરશો

નહિ. ગમે તેમ બોલશો નહિ. દેવ તો અંદરનું પણ જાણે છે. શાંતિથી ઘેર જાઓ. સ્નાન કરો. પવિત્ર થઈ ભજન કરો.’

અને વાત પણ સાચી હતી : કાળો થયેલો સૂરજ ફરી ચળકતો થતો હતો. થોડી વારમાં તો ઝગમગાટ કરવા લાગ્યો.

લોકોએ દેવની જય પોકારી, ધર્મગુરુના ચરણ ચૂમ્યા અને રાજી થતાં ઘેર ગયા.

હવે કોઈ મંદિરની, દેવની, ગુરુની ટીકા કરતું નથી. એના ભોગ-વૈભવ ખૂબ વધ્યા છે.

પણ દુનિયા કોને કહે છે ? શેર હોય ત્યાં સવા શેર જરૂર પાકે. એક દહાડો એક જુવાનિયો આવ્યો. એનું નામ થેલ્સ.

મંદિરના યોગાનમાં ઊભા રહીને એણે કહ્યું :

‘ધર્મને નામે ખોટું ન કરો. વિજ્ઞાનનાં અજવાળાં જુઓ. અક્કલનાં વાસેલાં કમાડ ખોલો. સૂરજ તમે કાળો થતો જોયો, એ તો ગ્રહણ હતું. પૃથ્વીના કોઈ પાપનું એ પરિણામ નથી. ગણિતની એક ને એક બે જેવી એ વાત છે !’

કેવો મૂરખ જુવાન ! અરે, માત્ર મૂરખ નહિ, લોકોને એ મૂરખનો સરદાર લાગ્યો. એણે આગળ વધીને કહ્યું :

‘ગ્રહણ ક્યારે થશે એના તિથિ-તારીખ લખી રાખો. મેં ખગોળવિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો છે. ભારતના મોટા ગણિતશાસ્ત્રીઓને મળીને આવ્યો છું. મે મહિનાની ૨૮મી તારીખે ફરી આવું ગ્રહણ થશે. થોડી વારે એ ગ્રહણ છૂટશે અને પૃથ્વી હતી તેવી ને તેવી રહેશે.’

લોકોએ કહ્યું કે થેલ્સ નાસ્તિક છે. એની વાત સાંભળશો નહિ. કહેશે એ તો મરશે, પણ સાંભળશે એ પણ મરશે !

પણ થેલ્સ બે માથાનો માનવી નીકળ્યો. પોતાની વાતમાં એ પાછો ન પડ્યો. એને ધમકીઓ મળી પણ એ ન ડર્યો. એણે કહ્યું :

‘ફક્ત આ વર્ષનું ગ્રહણ નહિ, આવતાં બે-ચાર વર્ષનું ગ્રહણ પણ હું ભાખી શકીશ. મારે લોકોની અક્કલનાં બંધ કમાડ ઉઘાડવાં છે ! હું કહું છું કે તમે ઘેટાં-બકરાં હલાલ ન કરશો. ડરીને દેવને કંઈ ચઢાવશો નહિ. તમને કંઈ જ નહિ થાય !’

દુનિયામાં જેમ ઘણા ડરપોક લોકો હોય છે એમ થોડા બહાદુર લોકો પણ હોય છે. કેટલાક થેલ્સના કહેવા પ્રમાણે ચાલ્યા. ગ્રહણ આવ્યું પણ ન દેવને ભોગ ચઢાવ્યા, ન ગુરુને રીઝવ્યા. આનંદથી ફરતા રહ્યા.

થેલ્સે કહ્યું હતું તેમ જ થયું. ૨૮મી મેને દિવસે જ ગ્રહણ થયું. સૂરજ કાળો થયો. થોડી વારે એમ ને એમ ગ્રહણ ટળ્યું. સૂરજ ફરી પાછો ચક્રચકિત થયો.

કોઈને કંઈ ન થયું ! સહુને ખગોળવિદ્યામાં રસ પડ્યો. તેઓ કહે, ‘આ જ્ઞાન અમને સમજાવો !’

થેલ્સે એ દિવસે વિજ્ઞાનનો પહેલો પાઠ જગતને આપ્યો ને દુનિયાનાં અક્કલનાં કમાડ ખોલી દીધાં.

એ યાદગાર દિવસ તે ઈસવીસન પૂર્વે ૫૮૫ની મે મહિનાની ૨૮મી તારીખનો.

લોખંડી બાળક

એક નાનો બાળક હતો. એનો સ્વભાવ ખૂબ મસ્તીખોર હતો. તેની ધમાલથી સૌ કોઈ પરેશાન થઈ ગયા હતા. એક વાર તેની બગલમાં ફોલ્લી થઈ. અનેક પ્રકારની સારવાર કરાવી છતાં ફોલ્લી મટતી નહોતી. એક ડોશીમાએ કહ્યું કે તેના પર લેપ લગાવ તો સારું થઈ જશે. બાળકે એ પણ ઉપાય કરી જોયો, પણ કાંઈ ફરક ન પડ્યો. ફોલ્લી દિવસે ને દિવસે વધી રહી હતી. છેલ્લે એક વૈદ્યને બતાવ્યું તો તેણે કહ્યું કે ફોલ્લી પર લોખંડના ટુકડાને ગરમ કરી ચાંપવામાં આવશે તો જ તે મટશે.

બાળક બીજા જ દિવસે ગામમાં રહેતા લુહાર પાસે ગયો અને લોખંડના ટુકડાને ગરમ કરી ફોલ્લી પર લગાવવા કહ્યું, પરંતુ તેણે એમ કરવાની પોતાની હિંમત નથી એમ કહી ઈન્કાર કર્યો. બાળક ગામના અન્ય લુહારો જોડે મદદ માટે જઈ આવ્યો, પણ કોઈએ મદદ ન કરી.

અંતે, બાળકે જાતે જ લોખંડના સળિયાને ગરમ કરી ફોલ્લી પર લગાવી ફોડી દીધી. બાળકની હિંમત અને સહનશક્તિને જોઈ સૌ કોઈ અચંબામાં પડી ગયા. આગળ જતાં આ બાળક સ્વાતંત્ર્ય સેનાની બન્યો, જેના નામ માત્રથી અંગ્રેજો કાંપતા હતા તે બાળક એટલે આપણા ભારત દેશમાં લોખંડી પુરુષ તરીકે જાણીતા સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ, જેઓ દેશની આઝાદી બાદ સૌપ્રથમ ગૃહમંત્રી અને નાયબ વડાપ્રધાન બન્યા હતા.